

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์ของวัฒนธรรมคำเมือง: กรณีศึกษาเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของวัฒนธรรมคำเมืองผ่านเพลง โฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาการต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลง โฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ตลอดจนศึกษาการรับรู้ถึงการต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมในเพลง โฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ของกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์ การศึกษาเชิงพรรณนาวิเคราะห์ครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาเพลง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิดของจรัล มโนเพ็ชร จำนวน 8 คน และกลุ่มศิลปินเพลงโฟล์กของคำเมือง จำนวน 4 กลุ่ม ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร จำนวน 56 เพลง ศึกษาภายใต้กรอบแนวคิดการครอบครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) แนวคิดกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของของสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดพหุนิยม สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของวัฒนธรรมคำเมืองผ่านเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร

การศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์ของวัฒนธรรมคำเมือง ผ่านเพลง โฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ที่เป็นกลไกสำคัญในการต่อช่องทางให้วัฒนธรรมคำเมืองมีคุณค่าเทียบเท่ากับวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง การศึกษาพบว่าเกิดจากกระบวนการสื่อสารที่เป็นระบบและเกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ดังนี้

1) ผู้ส่งสาร

1. ความภาคภูมิใจในอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมือง

ผู้ส่งสารมีความภาคภูมิใจในอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมือง ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยแรก เกิดจากชาติกำเนิดของผู้ส่งสารที่เกิดในกลุ่มชาติพันธุ์ล้านนาทำให้ผู้ส่งสารมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมคำเมือง และความภาคภูมิใจดังกล่าวมีมากกว่ากลุ่มคนในวัฒนธรรมเดียวกัน เนื่องจากความภาคภูมิใจในเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของผู้ส่งสารที่กำเนิดในชนชั้นปกครองของล้านนา ปัจจัยที่สอง เกิดจากการเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ครอบครัวมีภาคภูมิใจในวัฒนธรรมคำเมืองและผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้ส่งสารซึมซับความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมจนกระทั่งกลายเป็นตัวตนของตนเอง และปัจจัยสุดท้าย เกิดจากการมองเห็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมล้านนา จากล้านนาดั้งเดิมที่สวयงามกลายเป็นล้านนาภายใต้รัฐไทย ทำให้ผู้ส่งสารภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของล้านนาที่เจริญเติบโต และโหยหาอดีตของสังคมและวัฒนธรรมเช่นนั้น

2. ความสำคัญในการผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองของผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารแสดงความสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมคำเมือง ได้แก่ การสร้างอัตลักษณ์ให้กับวัฒนธรรมคำเมือง โดยการสร้างเพลงโฟล์กซองของคำเมืองที่ผสมผสานระหว่างภาษาคำเมืองและเครื่องดนตรีตะวันตก การถ่ายทอดอัตลักษณ์ที่สร้างขึ้นผ่านการแสดงสดและระบบเทปเพลงผ่านงานแสดงศิลปวัฒนธรรมและละครชุมชน การแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผู้ส่งสารโดยการพูดภาษาคำเมืองและการแต่งกายแบบล้านนา และการสืบทอดวัฒนธรรมล้านนาผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้ง การสนับสนุนดนตรีพื้นบ้าน การเก็บรักษาดนตรีพื้นบ้าน การสร้างบ้านเรือนในแบบล้านนา และการรื้อฟื้นประเพณีคำหว่าญ่ครุบาศรีวิชัย ซึ่งการสืบทอดทั้งหมดมีความพยายามสร้างกลุ่มผู้ผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรมในรุ่นต่อไปเสมอ

3. ความรู้และความสามารถของผู้ส่งสารในการเป็นผู้ผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรม

ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความรู้และความสามารถในการผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรม ทั้งความสามารถทางด้านดนตรี ความสามารถทางด้านภาษา และความรู้เกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมล้านนา กล่าวคือ ความสามารถทางด้านดนตรีทั้งดนตรีพื้นบ้านและดนตรีตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในเรื่องกีตาร์ ความสามารถทางด้านภาษาทั้งความสามารถทางด้านภาษาคำเมืองและภาษาไทยกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการเป็นนักเล่าเรื่อง และความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมล้านนา เมื่อผนวกรวมความรู้และความสามารถผู้ส่งสาร ทำให้ผู้ส่งสารสามารถนำภาษามาใช้ผสมผสานกับดนตรีได้อย่างน่าสนใจ และสามารถนำเสนอสารเกี่ยวกับวัฒนธรรมล้านนาที่แตกต่างและลึกซึ้งยิ่งกว่าศิลปินอื่น

2) สาร

1. การสร้างความตระหนักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมล้านนา

สารที่นำเสนอเป็นสารที่สร้างความตระหนักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมล้านนา เพื่อให้ผู้รับสารตระหนักถึงการมีตัวตนของวัฒนธรรมล้านนา และภาคภูมิใจในวัฒนธรรมล้านนาที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ได้แก่ การสร้างนิยามความเป็นพวกเดียวกัน โดยอาศัยเกณฑ์ของการพูดภาษาเดียวกัน หมายถึง กลุ่มวัฒนธรรมคำเมืองทั้งหมดแม้จะมีสำเนียงที่แตกต่าง การมีดินแดนร่วมกัน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่เรียกว่าล้านนาทั้งหมด รวมถึงชาวเขาเผ่าต่างๆ ในล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้าง “ความเป็นพวกเรา” โดยอาศัยคำว่า “คนเมือง” ซึ่งเป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งเพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างคนไทยยวนกับกลุ่มชนลี้กที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาในล้านนาในช่วงเวลาหนึ่ง และแสดงความแตกต่างระหว่างคนเมือง (ไทยยวนและชนลี้ก) กับรัฐไทย คนจีนที่เข้ามาเป็นเจ้าภาษีนายอากรในล้านนา และฝรั่งชาวอังกฤษในช่วงเวลาต่อมา ส่วนการสร้างนิยาม “ความเป็นพวกเรา” โดยอาศัยเกณฑ์ของเรื่องชาติพันธุ์ แบ่งแยกชาวเขาออกจากความเป็นพวกเรา เกณฑ์เรื่องของดินแดนหรือการแบ่งเขตการปกครองเป็นการรวมตัวเองเป็นพวกเรากับคนไทยที่แตกต่างจากประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว คนเมืองจึงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ “ลาว” ที่ถูกมองอย่างดูถูก ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสารที่นำเสนอเป็นการสร้าง “พวกเรา/พวกเรา” อย่างไม่เฉพาะเจาะจง เกณฑ์ของการแบ่งกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบทของสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างล้านนากับกลุ่มคนอื่นๆ ในรัฐชาติไทย

2. การสร้างคุณค่าเพื่อยกระดับวัฒนธรรมล้านนาเทียบเคียงกับวัฒนธรรมไทยกลาง

สารที่นำเสนอเป็นสารที่สร้างคุณค่าเพื่อยกระดับวัฒนธรรมล้านนาเทียบเคียงกับวัฒนธรรมไทยกลาง โดยนำเสนอภาพความจริงของล้านนาในยุคดั้งเดิม และนำเสนอภาพความจริงของล้านนาในยุคของการพัฒนาภายใต้การปกครองของประเทศไทย เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างทั้งในแง่สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่ล้านนายุคดั้งเดิมมีสิ่งแวดล้อมสวยงาม ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเป็นลักษณะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีวัฒนธรรมที่ดีงามและมีเอกลักษณ์ การดำรงชีวิตแบบพึ่งพาตนเอง และมีอิสระปกครองตนเองมาเป็นเวลานาน ส่วนล้านนาในยุคของการพัฒนาภายใต้การปกครองของประเทศไทยมีการก่อสร้างและการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำให้คนในสังคมเดือดร้อน ธรรมชาติถูกทำลาย วัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อนำเสนอให้นักท่องเที่ยว ระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมทำให้เกิดการแก่งแย่งและค่านิยมเกี่ยวกับวัตถุ และคนในท้องถิ่นจำเป็นต้องอยู่ภายใต้รูปแบบการปกครองของประเทศไทย ซึ่งบางอย่างไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

3) สื่อ

1. การเป็นสื่อที่มีอัตลักษณ์

สื่อเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร เป็นสื่อที่มีอัตลักษณ์แตกต่างจากเพลงภาษาไทยกลาง เพลงภาษาคำเมืองของศิลปินคนอื่น ด้วยเป็นเพลงภาษาคำเมืองที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมล้านนาผ่านกลวิธีการเล่าเรื่องแบบบาลาด (Ballad) ที่เป็นเอกลักษณ์ โดยใช้เครื่องดนตรีตะวันตกผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน และนำเสนอท่วงทำนองตะวันตกผสมผสานกับท่วงทำนองเพลงพื้นบ้านหรือฉันทลักษณ์แบบล้านนา ทั้งหมดทำให้กลายเป็นเพลงโฟล์กของที่ผสมผสานกับภาษาคำเมืองที่มีลักษณะเฉพาะ

2. การเป็นสื่อที่ผสมผสานระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมและความทันสมัย

การเป็นสื่อที่ผสมผสานระหว่างลักษณะของท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและความทันสมัย เป็นตะวันตกที่ทันสมัย คือ การนำลักษณะของท้องถิ่น ทั้งวัฒนธรรมคำเมืองที่ใช้สื่อสารกันในกลุ่มวัฒนธรรมคำเมืองซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน เนื้อหาเกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนา เครื่องดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งเพลงพื้นบ้านและท่วงทำนองพื้นบ้านที่คนในท้องถิ่นผูกพัน ส่วนการนำเสนอความทันสมัย เป็นการอาศัยความทันสมัยของวัฒนธรรมตะวันตก ทั้งเครื่องดนตรีตะวันตกโดยเฉพาะการนำเสนอกีตาร์ที่เป็นสัญลักษณ์ของคนรุ่นใหม่ และท่วงทำนองเพลงตะวันตก เช่น ท่วงทำนองเพลงโฟล์ก ท่วงทำนองเพลงร็อก และท่วงทำนองเพลงสวด ที่ได้รับความนิยมจนกระทั่งกลายเป็นความคุ้นเคยของคนในสังคม ทั้งหมดทำให้กลายเป็นสื่อที่มีทั้งคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมและความทันสมัยตามลักษณะสมัยนิยม

3. การเป็นสื่อที่ไม่ยอมจำนนกับวัฒนธรรมกระแสหลัก

การเป็นสื่อที่ไม่อยู่ในกรอบของวัฒนธรรมกระแสหลัก ทั้งในเรื่องของภาษา เนื้อหา เครื่องดนตรี และท่วงทำนอง กล่าวคือ การไม่ยอมอยู่ในกรอบของเพลงภาษาไทยกลาง โดยนำเสนอเพลงเป็นภาษาคำเมือง การไม่ยอมอยู่ในกรอบของเนื้อหาเกี่ยวกับความรักและความตลกขบขันของเพลงตลกคำเมืองซึ่งเป็นเพลงคำเมืองที่มีมาก่อนหน้า และการไม่ยอมอยู่ในกรอบของเนื้อหาเกี่ยวกับความรักของเพลงภาษาไทยกลาง โดยนำเสนอเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมล้านนา การไม่ยอมอยู่ในกรอบของเพลงที่เรียบเรียงจากเครื่องดนตรีไทยและเครื่องดนตรีตะวันตก โดยเลือกใช้เครื่องดนตรีตะวันตกที่ต้องผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา และไม่ใช้เครื่องดนตรีไทย การไม่ยอมอยู่ในกรอบของท่วงทำนองตะวันตก โดยเรียบเรียงเพลงที่มีท่วงทำนองตะวันตกผสมผสานกับท่วงทำนองพื้นบ้านหรือฉันทลักษณ์ล้านนา ทั้งหมดทำให้กลายเป็นสื่อที่ไม่ยอมติดอยู่ในกรอบแนวคิดหลักของสังคม

4) การรับรู้ของกลุ่มผู้รับสาร

1. กลุ่มคนเมือง

กลุ่มคนเมืองหรือกลุ่มผู้รับสารที่อยู่ในวัฒนธรรมคำเมือง รับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองที่น่าเสนอ ด้วยสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่คล้ายคลึงกันเป็นปัจจัยสำคัญ การรับรู้ดังกล่าวทำให้คนเมืองหันมาพูดภาษาคำเมือง มีการรวมกลุ่มกันเพื่อรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มตน ตลอดจนนำเพลงโฟล์กซองคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ไปใช้เป็นสื่อในการสืบทอดวัฒนธรรมล้านนา

2. กลุ่มคนวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ

กลุ่มผู้รับสารที่อยู่ในวัฒนธรรมภาษาอื่นๆ ภายในรัฐไทย รับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองที่น่าเสนอ ด้วยอารมณ์และความรู้สึกร่วมของการเป็นกลุ่มวัฒนธรรมภาษาย่อยภายในรัฐที่มีภาษาไทยกลางเป็นภาษาทางการเช่นกัน อีกทั้งด้วยวิธีการนำเสนอเพลงภาษาคำเมืองของผู้ส่งสารที่ใช้ภาษาคำเมืองปัจจุบันที่เข้าใจง่าย ใช้ภาษาไทยกลางอธิบายภาษาคำเมือง และการบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมล้านนาประกอบในการแสดงสด ทำให้ผู้รับสารที่เป็นคนในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ สามารถเข้าใจเนื้อหาของสารที่ต้องการนำเสนอได้ง่าย

3. กลุ่มคนวัฒนธรรมหลัก

กลุ่มผู้รับสารที่อยู่ในวัฒนธรรมภาษาไทยกลางซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลัก รับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองทำให้ไม่มีความขัดแย้งทางความคิดที่แตกต่าง ประกอบกับเนื้อหาที่กล่าวถึงครอบครัวที่แตกสลายซึ่งตรงกับสังคมเมืองใหญ่ของผู้รับสารที่สร้างความรู้สึกร่วมเกี่ยวกับสังคมที่คล้ายคลึงกันกับผู้ส่งสาร นอกจากนี้ด้วยวิธีนำเสนอเพลงภาษาคำเมืองร่วมกับภาษาไทยกลาง ให้ผู้รับสารที่เป็นคนในกลุ่มวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง สามารถเข้าใจเนื้อหาของสารที่ต้องการนำเสนอได้ง่าย

5.1.2 เนื้อหาการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงโฟล์กซองคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร

1) ภาพแทนความจริงเกี่ยวกับสังคมล้านนา

เนื้อหาสารที่ปรากฏเป็นภาพสังคมล้านนาที่มีธรรมชาติสวยงาม มีผู้คนที่น่าประทับใจและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่ใกล้ชิด แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการย้ายถิ่นเพื่อการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ครอบครัวแตกแยก คนแก่ทำหน้าที่ดูแลเด็กอยู่ที่บ้านมีชีวิตที่เงียบเหงา ชาวเขาที่เคยใช้ชีวิตอยู่บนดอยกลับเปลี่ยนเดินขายของให้นักท่องเที่ยวในเมือง ภาพแทนความจริงของสังคมล้านนาดังกล่าว ปรากฏทั้งภาพที่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ภาพที่ขัดแย้งกับความเป็นจริง และภาพความจริงที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงแต่สอดคล้องกับภาพที่
 ชาติไทยสร้างขึ้น เพื่อสร้างให้ล้านนากลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื้อหาสารที่ปรากฏส่งผล
 ให้ผู้รับสารในวัฒนธรรมล้านนา รับรู้เนื้อหาเพลงสะท้อนวิถีชีวิตของล้านนาอย่างชัดเจน
 นำเสนอสิ่งใกล้ตัว ส่งผลให้ผู้ฟังรู้สึกกระทบอารมณ์ความรู้สึกและโยนความคิดที่เคยดำรงชีวิต
 ชี้นำให้เห็นถึงวิถีชีวิต และรับรู้ว่าเป็นวิถีชีวิตของท้องถิ่นตน ส่วนผู้รับสารที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรม
 ย่อยอื่นๆ และกลุ่มวัฒนธรรมหลัก รับรู้เนื้อหาเพลงสะท้อนความสวยงามของธรรมชาติอัน
 งดงามของท้องถิ่นภาคเหนือที่ทำให้หลงใหลและดื่มด่ำ ส่งผลให้ผู้ฟังหลายคนอยากที่จะมาใช้ชีวิต
 ในล้านนา

2) ภาพแทนความจริงเกี่ยวกับวัฒนธรรมล้านนา

เนื้อหาสารที่ปรากฏเป็นภาพวัฒนธรรมล้านนายุคดั้งเดิมที่มีความงดงามของวัฒนธรรมและ
 เป็นวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่น ทั้งวัฒนธรรมภาษา การแต่งกาย อาหาร คนตรี-
 นาฏศิลป์ ประเพณีอัฐสาว งานปอยหลวง งานปอยน้อย แห่ครัวตาน งานหมั้นและงานแต่ง ออก
 พรรษา งานศพ การต้อนรับแขก ประเพณีมิละของชาวอาข่า ค่านิยมความเป็นผู้มีอิสระในตนเอง
 ความสนุกบันเทิง ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว การช่วยเหลือกัน ความงดงามทั้งกายและวาจา รักนวล
 สงวนตัว แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป วัฒนธรรมล้านนาจึงเปลี่ยนแปลง ทั้งการแต่งกาย คนตรี จารีต
 ประเพณี ค่านิยมเกี่ยวกับวัตถุ นิยมคนมีฐานะ ค่านิยมเรื่องเชื้อชาติและชนชั้น อันเป็นการ
 เปลี่ยนแปลงที่ไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิต ภาพแทนความจริงของวัฒนธรรมล้านนาดังกล่าว ปรากฏ
 ทั้งภาพที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและภาพที่ขัดแย้งกับความจริงอื่นๆ ทั้งนี้ เนื้อหาสารที่ปรากฏ
 ส่งผลให้ผู้รับสารในวัฒนธรรมล้านนา รับรู้เนื้อหาเพลงสะท้อนวัฒนธรรมล้านนาดั้งเดิมที่ยังไม่
 มีการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมตะวันตก หรือเกิด
 จากการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นๆ ในสังคม ส่งผลให้คนเมืองภูมิใจในวัฒนธรรมของตน รักในถิ่น
 กำเนิด และทำให้เกิดความสนใจใคร่รู้จนกระทั่งพยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับวัฒนธรรมล้านนา
 ส่วนผู้รับสารที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ และกลุ่มวัฒนธรรมหลัก รับรู้เนื้อหาเพลงสะท้อน
 คุณค่าของวัฒนธรรมล้านนาที่งดงามและมีคุณค่า ทั้งนี้การรับรู้เนื้อหาเพลงที่ขัดแย้งกับความจริง
 อื่นๆ ผู้รับสารจะเลือกรับรู้โดยการพิจารณาเหตุผลประกอบ

3) ภาพแทนความจริงเกี่ยวกับเศรษฐกิจล้านนา

เนื้อหาสารที่ปรากฏเป็นภาพเศรษฐกิจล้านนาดั้งเดิม ที่เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง
 อาศัยการทำเกษตรกรรมหรือการได้มาจากธรรมชาติ ทั้งการทำนาและทำสวนที่เป็นการทำ
 การเกษตรโดยการพึ่งพาตนเอง เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และการหาของป่า ทำให้ไม่ต้องพึ่งระบบการ
 แลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา คนล้านนาไม่นิยมยึดการค้าขายเป็นอาชีพหลัก แต่จะแลกเปลี่ยนสินค้าเป็น

เงินเมื่อเหลือจากการบริโภค ปฏิเสธผลผลิตจากประเทศตะวันตกและความทันสมัย ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมและทุนนิยม ทำให้เกิดการขายที่ดิน และขายเครื่องมือทำการเกษตร จากเดิมที่คนกับสัตว์เลี้ยงมีความผูกพันในฐานะของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เปลี่ยนเป็นความสัมพันธ์แบบสัตว์เลี้ยงที่มีไว้เพื่อขาย และคนเป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยงในฐานะเจ้าของสินค้าเท่านั้น หนุ่มสาวในท้องถิ่นต้องออกจากบ้านไปประกอบอาชีพในสังคมเมือง การเข้าทำงานยังจะต้องมีระบบอุปถัมภ์เข้ามาเกี่ยวข้อง ภาพแทนความจริงของเศรษฐกิจล้านนาดังกล่าว ปรากฏทั้งภาพที่สอดคล้องกับความเป็นจริง และภาพที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้ เนื้อหาของสารส่งผลให้ผู้รับสาร รับรู้ว่าเนื้อหาเพลงสะท้อนวิถีชีวิตของล้านนาที่ไม่มีผลผลิตจากอุตสาหกรรมและตะวันตก และในทางตรงกันข้ามเนื้อหาเพลงกลับสะท้อนภาพทัศนยะของหนุ่มสาว ซึ่งมีเรื่องบริโภคนิยม วัตถุนิยมเข้ามาในท้องถิ่น

4) ภาพแทนความจริงเกี่ยวกับการเมืองล้านนา

เนื้อหาสารที่ปรากฏเป็นภาพการเมืองล้านนา ที่มีรูปแบบการปกครองของตนเองและเป็นรัฐอิสระมาเป็นเวลายาวนาน ภาพความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างล้านนากับรัฐชาติไทยจากความหวาดระแวงความรักระหว่างเจ้าน้อยสุขเกษมและมะเมียะหญิงสาวชาวพม่า และภาพการเมืองที่เปลี่ยนแปลงจากการที่ผู้นำในท้องถิ่นมีอำนาจกลายเป็นกลุ่มตัวแทนของรัฐชาติไทย ซึ่งบางครั้งความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของผู้ควบคุมและผู้ที่ต้องปฏิบัติตามทำให้เกิดความขัดแย้งแต่เป็นลักษณะของความตลกขบขันและถูกล้อเลียน ภาพแทนความจริงของการเมืองล้านนา ดังกล่าว ปรากฏทั้งภาพที่สอดคล้องกับความเป็นจริง และภาพที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้ เนื้อหาสารส่งผลให้ผู้รับสารรับรู้ว่าเนื้อหาเพลงไม่ได้สะท้อนเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเมือง แต่รับรู้เพียงว่าเนื้อหาเพลงทำให้คนซาบซึ้งในบทเพลงและพยายามค้นหาความหมายจากเนื้อหาในบทเพลงเท่านั้น

5.1.3 การรับรู้ถึงการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมในเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ของกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์

1. แรงบันดาลใจในการนำเสนอเพลงโฟล์กของคำเมือง

การตัดสินใจเลือกนำเสนอเพลงโฟล์กของคำเมืองของกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์ ล้วนเกิดจากการรับรู้อุดมการณ์วัฒนธรรมในเพลง แต่การตัดสินใจสืบทอดเกิดจากเหตุผลที่แตกต่าง ได้แก่ การรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองจากเนื้อหาที่ปรากฏวิถีชีวิตของล้านนาซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน ทำให้ตัดสินใจเลือกสืบทอดเนื่องจากความประทับใจเนื้อหาของเพลง การรับรู้

คุณลักษณะของสื่อที่เป็นการผสมผสานระหว่างภาษาท้องถิ่นกับแนวคิดตะวันตก ทำให้ตัดสินใจสืบทอดเนื่องจากความประทับใจรูปแบบของเพลงโฟล์กของคำเมือง การรับรู้อิทธิพลของสื่อเพลงโฟล์กของคำเมืองในการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม ทำให้ตัดสินใจสืบทอดเนื่องจากต้องการสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมคำเมืองต่อไป

2. การรับรู้อุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองของผู้สืบทอดเจตนารมณ์

การรับรู้อุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองของกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์ในแง่อิทธิพลของเพลงโฟล์กของคำเมืองที่มีต่อการเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมคำเมืองของผู้ฟัง สรุปว่า กลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์รับรู้อิทธิพลของสื่อเพลงโฟล์กของคำเมือง ที่มีต่อการพูดภาษาคำเมือง ใน 2 ลักษณะ คือ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเพลงโฟล์กของคำเมืองมีอิทธิพลต่อการพูดภาษาคำเมืองของคนเมือง เนื่องจากเห็นว่าภาษาคำเมืองได้ลดคุณค่าและความสำคัญ จนกระทั่งเกือบจะสูญหายไปจากสังคมล้านนาแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งเกิดสื่อเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ที่สร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมคำเมือง ส่งผลให้คนเมืองภาคภูมิใจในวัฒนธรรมคำเมืองของตนเอง และกล้าที่จะสื่อสารด้วยภาษาคำเมือง และกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเพลงโฟล์กของคำเมืองส่งเสริมการพูดภาษาคำเมืองของคนเมืองเท่านั้น เนื่องจากกลุ่มนี้เห็นว่าภาษาคำเมืองไม่ได้สูญหายไปจากสังคมล้านนาอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวัฒนธรรมคำเมืองที่คนในสังคมไม่พูดภาษาคำเมืองมีขึ้นในสังคมเมืองใหญ่ๆ ของล้านนาเท่านั้น ส่วนในสังคมล้านนาทั่วไป คนล้านนายังคงสื่อสารด้วยภาษาคำเมืองในชีวิตประจำวันเป็นปกติ ดังนั้นเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร จึงเพียงแต่ส่งเสริมการพูดภาษาคำเมืองของคนเมือง คือเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนาส่งผลทำให้คนในท้องถิ่นรักในถิ่นกำเนิดและรักในภาษาของตน จนกระทั่งอยากที่จะรักษาให้คงอยู่ต่อไปเท่านั้น

5.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการอภิปรายผลการศึกษา โดยอาศัยผลการศึกษาทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของวัฒนธรรมคำเมืองผ่านเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ส่วนที่ 2 เนื้อหาการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมที่ปรากฏในเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร และส่วนที่ 3 การรับรู้ถึงการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมในเพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ของกลุ่ม

ผู้สืบทอดเจตนารมณ์ จากผลการศึกษาทั้ง 3 ส่วน ผู้ศึกษาได้นำมาอภิปรายเชื่อมโยงกับทฤษฎีบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

5.2.1 กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม

กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ของวัฒนธรรมคำเมือง ผ่านเพลงโป๊ลกของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมคำเมืองเทียบเท่ากับวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง จนกระทั่งปลุกคนล้านนาจำนวนมากให้ตื่นขึ้น ทำให้คนล้านนาภาคภูมิใจในความเป็นคนเมืองและพูดภาษาคำเมือง ไม่หลบๆ ซ่อนๆ หรือพูดคำเมืองเสียงเบาๆ ดังแต่ก่อน (ชเนศวร์ เจริญเมือง, 2546: 30) ถือเป็น การต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ ตามแนวคิดการครอบครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ซึ่งหากพิจารณาในแง่ของกระบวนการสื่อสาร พบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ของวัฒนธรรมคำเมือง ผ่านเพลงโป๊ลกของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ประสบความสำเร็จ เนื่องจากคุณสมบัติของผู้ส่งสารในการต่อรองทางอุดมการณ์ คุณสมบัติของสารเพื่อการต่อรองทางอุดมการณ์ และคุณสมบัติของสื่อในการต่อรองทางอุดมการณ์ จึงส่งผลให้ผู้รับสารรับรู้ถึงการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม ดังนี้

1) คุณสมบัติของผู้ส่งสารในการต่อรองทางอุดมการณ์

การต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมจะเกิดขึ้นได้จากความภาคภูมิใจในอุดมการณ์วัฒนธรรมย่อย และรู้สึกถูกรองรับจากวัฒนธรรมหลัก จึงจะทำให้บุคคลต้องการที่จะต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม พบว่า ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมือง อันเกิดจากการสร้างตัวตนของผู้ส่งสาร ทั้งการที่สังคมกำหนดให้เป็นและการเล็งมองความสัมพันธ์ของตัวเองกับผู้อื่นในสังคมของผู้ส่งสาร ได้แก่ การที่สังคม คือ ชาติกำเนิดของผู้ส่งสารที่เกิดเป็นคนเมือง ซึ่งเป็นดินแดนที่ประวัติศาสตร์และรากฐานทางอารยธรรม และเกิดในตระกูล ณ เชียงใหม่ ตระกูลชนชั้นปกครองของล้านนาก่อนที่จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย ซึ่งได้รับผลกระทบจากการครอบงำของรัฐไทยหลายด้าน ผู้ส่งสารเติบโตในสภาพแวดล้อมของครอบครัวที่ภาคภูมิใจในวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนา ซึ่งทั้งบิดาเป็นศิลปินพื้นบ้านและมารดาเป็นผู้สนับสนุนวัฒนธรรมพื้นบ้าน และผู้ส่งสารเติบโตในยุคสมัยที่มองเห็นการเปลี่ยนผ่านจากล้านนายุคดั้งเดิมกลายเป็นล้านนารายได้การปกครองของรัฐไทย ซึ่งสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากการพัฒนาต่างๆ ที่รัฐไทยกำหนด ผู้ส่งสารจึงอาจถูกสังคมทำให้เป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม

ท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ความภาคภูมิใจดังกล่าวต้องเกิดจากการเลือกรับรู้ตัวตนของผู้ส่งสารที่มองว่าตนเองอยู่ในวัฒนธรรมย่อยที่ถูกครอบงำ และต้องการที่จะต่อรองกับวัฒนธรรมหลักเพื่อรักษาความภาคภูมิใจของตนเองไว้ ความตระหนักที่จะสืบสานอุดมการณ์วัฒนธรรมจึงจะตามมา สอดคล้องกับการวิจัยเรื่องการคงอยู่ของวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวไทยใหญ่ ของสุทัศน์ กันทะมา (25542) ที่ว่าปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมคงอยู่คือ การเห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของวัฒนธรรม

การมองเห็นคุณค่าในวัฒนธรรมย่อยของตนและเกิดสำนึกที่จะต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของผู้ส่งสาร ส่งผลให้ผู้ส่งสารพยายามสืบสานวัฒนธรรมล้านนาผ่านทั้งปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discursive Practice) และปฏิบัติการทางการกระทำ (Action) ได้แก่ การสืบทอดผ่านปฏิบัติการวาทกรรม ด้วยการให้คำอธิบาย การอบรมสั่งสอน และการเผยแพร่แนวคิดผ่านสื่อต่างๆ โดยผู้ส่งสารสร้างสรรค์เพลงโพล์กของคำเมืองที่แสดงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น จากนั้นผู้ส่งสารจึงเผยแพร่และผลิตซ้ำเพลงโพล์กของคำเมือง ผ่านการแสดงสดและผ่านการออกเทป การรื้อฟื้นปลุกฝัง และต่อยอดวัฒนธรรมชุมชน ผ่านสื่อละครชุมชนซึ่งเป็นสื่อทางเลือก ที่แสดงโดยคนในชุมชนและมีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน การสืบทอดผ่านปฏิบัติการทางการกระทำ ด้วยการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิต ทั้งนำเสนอดนตรีพื้นบ้านของล้านนาและวัฒนธรรมล้านนาในการแสดงคอนเสิร์ต รื้อฟื้นประเพณีการค้าหัวภูษาครุบาทวีชัยที่ถูกลืมเลือน จัดตั้งมูลนิธิและส่งเสริมกิจกรรมของมูลนิธิเพื่อสืบสานวัฒนธรรมล้านนา การพูดภาษาคำเมือง และการแต่งกายด้วยเครื่องแต่งกายของคนเมืองในลักษณะประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย เมื่อพิจารณาจากการแสดงเจตจำนงที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนาของผู้ส่งสารดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารเป็นกลุ่มปัญญาชนก้าวหน้า (Progressive Intellectual) ซึ่งเป็นนักคิดที่นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ล้ำหน้าไปกว่าอุดมการณ์ที่มีอยู่ในช่วงเวลานึงของสังคม คือ ไม่ได้ทำหน้าที่เผยแพร่สั่งสอนอุดมการณ์วัฒนธรรมภาษาไทยกลางที่เป็นวัฒนธรรมหลักของชาติไทย แต่มีความต้องการจะเปลี่ยนแปลงความคิดที่ว่าวัฒนธรรมคำเมืองมีฐานะต่ำต้อยเมื่อเทียบกับวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง

ทั้งนี้การต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมผ่านสื่อเพลงโพล์กของคำเมืองของผู้ส่งสาร ซึ่งถือเป็นกลไกหลักในการต่อรองทางอุดมการณ์นั้น นอกจากความภาคภูมิใจและสำนึกที่จะสืบทอดอุดมการณ์วัฒนธรรมแล้ว ผู้ส่งสารจะต้องทำหน้าที่เข้ารหัส (Encode) คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมือง และการกำหนดเงื่อนไขการรับรู้ภาพเหมือน (Icon sign) ของล้านนา ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคเกี่ยวกับสื่อเพลงหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ พบว่า ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งทางด้านดนตรี ความสามารถในด้านภาษา และความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมล้านนา กล่าวคือ ประการแรก ความสามารถทางด้านดนตรี ผู้ส่งสารมีความสามารถทางด้านดนตรีทั้งดนตรีพื้นบ้านและดนตรีสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถใน

การเล่นกีตาร์ ประการที่สอง ความสามารถในการด้านภาษา ผู้ส่งสารเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านภาษา ทั้งภาษาคำเมืองและภาษาไทยกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถในการใช้ภาษาเล่าเรื่อง และประการสุดท้าย ความรู้เกี่ยวกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมล้านนาของผู้ส่งสาร ที่เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมล้านนาเป็นอย่างดี ด้วยความรู้และความสามารถดังกล่าวทำให้ผู้ส่งสารสามารถสร้างสรรค์สารเกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรม และสามารถผลิตสื่อที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสาร เพื่อให้รับรู้ในสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการ

2) คุณสมบัติของสารในการต่อรองทางอุดมการณ์

การต่อรองทางอุดมการณ์เป็นการสร้างความหมายให้กับวัฒนธรรมย่อย เพื่อที่จะมีคุณค่าเทียบเท่ากับวัฒนธรรมหลัก ดังนั้นสารที่มีคุณสมบัตินี้ในกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม จึงควรจะเป็นสารที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง คือ สร้างอัตลักษณ์ (Identity) ให้กับวัฒนธรรมย่อย พบว่า สารที่นำเสนอสร้างอัตลักษณ์ให้กับวัฒนธรรมล้านนาที่แตกต่างจากวัฒนธรรมหลัก ด้วยการสร้างเกณฑ์ (Categories) ต่างๆ เพื่อแบ่งแยกวัฒนธรรมล้านนาออกจากวัฒนธรรมไทยกลาง โดยวิธีการสร้างความเป็น “พวกเรา” ให้กับวัฒนธรรมคำเมืองเพื่อสร้างความตระหนักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการใช้คำที่แสดงความเป็นพวกเดียวกันในเพลงเสมอ ทั้งนี้ “พวกเรา” ที่ผู้ส่งสารสร้างขึ้นจะมีลักษณะเลื่อนไหลไปมาไม่เจาะจงเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ประกอบกับการสร้าง “ความเป็นพวกเขา” ให้กับวัฒนธรรมไทยกลาง เพื่อชี้ให้เห็นความเป็นอื่น ทั้งนี้ “ความเป็นพวกเขา” ที่ผู้ส่งสารสร้างขึ้นจะมีลักษณะเลื่อนไหลและไม่เฉพาะเจาะจงเช่นกัน สอดคล้องกับแนวคิดของสจิวท ฮอลล์ ที่ได้นิยามความหมายความเป็นตัวตนว่ามีลักษณะเป็นกระบวนการ ไม่คงที่ตายตัว และเลื่อนไหลไปตามสถานการณ์ (Stuart Hall, 1997 อ้างในรัตนา บุญมัธยะ, 2545: 4) การสร้าง “ความเป็นพวกเรา/พวกเขา” เช่นนี้เป็นการสร้างความตระหนักไว้ในตัวตนเกี่ยวกับวัฒนธรรมล้านนาที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่นๆ ให้กับผู้รับสาร

เมื่อสร้างเกณฑ์ที่ทำให้แตกต่างแล้วจึงจัดลำดับชั้นของเกณฑ์ที่สร้างขึ้น (Hierarchy of Categories) พบว่า สารที่นำเสนอสร้างความหมายให้กับวัฒนธรรมล้านนา โดยการสร้างคู่ตรงข้ามและเทียบเคียงคุณค่าของคุณสมบัติที่แตกต่าง สารจึงนำเสนอความแตกต่างระหว่างภาพแทนความจริงของล้านนายุคดั้งเดิมที่งดงาม ทั้งสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง กับภาพแทนความจริงของล้านนาร่วมสมัยภายใต้รัฐไทยในยุคที่เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยไม่มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงการถูกหรือกดทับวัฒนธรรมไทย เมื่อจัดลำดับชั้นวัฒนธรรมล้านนาจึงมีคุณค่าเทียบเท่ากับวัฒนธรรมไทยกลาง เป็นการสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมย่อยที่อ้างอิงอยู่กับแนวคิดพหุนิยมวัฒนธรรม (Pluralism) ที่สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้แม้จะมีความหลากหลาย เพื่อไม่ให้อุดมการณ์ที่แตกต่างทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกขัดแย้ง สอดคล้องกับแนวคิด “พหุนิยมทางวัฒนธรรม” ของ

West ที่ว่า พหุนิยมวัฒนธรรม คือ การทำลายความเป็นหนึ่งเดียวและความเหมือนทิ้งไปในนามของความหลากหลาย ความแตกต่าง และความหลากหลาย คือการปฏิเสธนามธรรมความเป็นสากล และลักษณะทั่วไป เปลี่ยนเป็นการยอมรับลักษณะรูปธรรมที่มีอยู่จริงของความหลากหลาย ความเฉพาะที่แตกต่างและลักษณะพิเศษ ซึ่งการทำให้เป็นพหุนิยมของสังคมนั้นขึ้นอยู่กับบริบทและประวัติศาสตร์ โดยการให้ความสำคัญแก่การเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนผ่าน ตัวแปร ความไม่ต่อเนื่อง และการแยกจากกัน (West อ้างในธีรยุทธ บุญมี, 2546: 58)

กระบวนการสร้างและถ่ายทอดความหมายของความเป็นจริงเกี่ยวกับคุณค่าวัฒนธรรม ล้วนน่าดังกล่าว สอดคล้องกับวิธีการที่ภาษาได้กลั่นความหมาย (Generate Meaning) ทั้งจากผู้ส่งสารและผู้รับสาร ที่สจิวต์ ฮอลล์ ใช้ศัพท์ว่า “การเข้ารหัส” และ “การถอดรหัส” ซึ่งตัวอย่างของวิธีการที่ภาษาสามารถกลั่นความหมายออกมา ได้แก่ การอธิบายว่าทุกระบบจำเป็นต้องมีองค์ประกอบย่อยที่ต่างสัมพันธ์กัน (System of Relationship) เช่น เมื่อมีวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง ซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักย่อมมีวัฒนธรรมภาษาคำเมืองซึ่งเป็นวัฒนธรรมย่อย การสร้างเกณฑ์ (Categories) ต่างๆ ขึ้นมาแล้วจัดลำดับชั้นของเกณฑ์เหล่านั้น (Hierarchy of Categories) เช่น วัฒนธรรมภาษาไทยกลาง/วัฒนธรรมคำเมือง แล้วจัดลำดับว่าวัฒนธรรมคำเมืองมีคุณค่าเทียบเท่า วัฒนธรรมภาษาไทยกลาง (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 51)

3) คุณสมบัติของสื่อในการต่อช่องทางอุดมการณ์

สื่อที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรม ควรจะต้องเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม เพื่อต่อตรงกับอุดมการณ์หลักของสังคม ตามแนวคิดการครอบครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) และเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติในการเข้าถึงผู้รับสาร ตามแนวคิดกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) ได้แก่ การเป็นสื่อที่มีอิทธิพล จึงจะสามารถแยกความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมหลักและวัฒนธรรมย่อย และเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้เนื่องจากความน่าสนใจของสื่อที่แตกต่าง การเป็นสื่อที่ไม่ยอมจำนนต่ออุดมการณ์วัฒนธรรมหลักของสังคมเพื่อแสดงการต่อรอง และการเป็นสื่อที่มีคุณสมบัติในของการผสมผสานระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมและความทันสมัย เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเข้าถึงผู้รับสารได้หลากหลายและในวงกว้าง ทั้งกลุ่มคนรุ่นเก่าและกลุ่มคนรุ่นใหม่ พบว่า สื่อเพลงโฟล์กซอง คำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ผู้ส่งสารเน้นการสร้างสรรคสื่อที่มีอัตลักษณ์และไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบของวัฒนธรรมไทย (ไม่ยอมจำนนต่อวัฒนธรรมกระแสหลัก) ด้วยการผสมผสานระหว่างลักษณะของล้านนาดั้งเดิมกับลักษณะความทันสมัยจากตะวันตก ทำให้เกิดสื่อที่มีลักษณะเฉพาะของล้านนายุคใหม่ ทั้งในแง่ของภาษา เนื้อหา เครื่องดนตรี และท่วงทำนอง แตกต่างจากสื่อเพลงของ

ศิลปินคำเมือง สื่อเพลงของศิลปินภาษาถิ่นอื่นในรัฐไทย และสื่อเพลงของศิลปินภาษาไทยกลาง กล่าวคือ การเป็นสื่อที่แตกต่างในแง่ของภาษาที่นำเสนอเพลงเป็นภาษาคำเมือง โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบของภาษาที่มีภาษาไทยกลางเป็นวัฒนธรรมภาษาหลักของรัฐไทยและภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มีความทันสมัยได้รับการยอมรับจากสังคมโลก การเป็นสื่อที่แตกต่างในแง่ของเนื้อหาที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรมล้านนา โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบของเนื้อหาที่มีเพลงลูกทุ่งคำเมืองเป็นวัฒนธรรมหลักของล้านนาซึ่งเนื้อหามุ่งเน้นความตลกขบขันหรือเรื่องราวเกี่ยวกับความรักและเพลงภาษาไทยกลางวัฒนธรรมหลักของรัฐไทยที่นิยมนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก การเป็นสื่อที่แตกต่างในแง่ของการเลือกใช้เครื่องดนตรีที่นำเสนอเครื่องดนตรีพื้นบ้านร่วมกับความทันสมัยของเครื่องดนตรีตะวันตก (ใช้เครื่องดนตรีประเภทกีตาร์เป็นหลัก) โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบของเครื่องดนตรีที่มีเครื่องดนตรีไทยเป็นวัฒนธรรมหลักของรัฐไทย และเครื่องดนตรีตะวันตกเป็นเครื่องดนตรีที่มีความทันสมัยได้รับการยอมรับจากสังคมโลก ซึ่งผู้ส่งสารเลือกที่จะไม่นำเสนอเครื่องดนตรีไทยแต่นำเสนอเครื่องดนตรีตะวันตกที่จะต้องผสมผสานกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา และการเป็นสื่อที่แตกต่างในแง่ของการนำเสนอท่วงทำนอง โดยนำเสนอท่วงทำนองเพลงพื้นบ้านร่วมกับความทันสมัยของท่วงทำนองตะวันตก (ผู้ส่งสารเลือกใช้ท่วงทำนองเพลงโฟล์กเป็นหลัก) โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบของท่วงทำนองที่เพลงภาษาไทยกลางวัฒนธรรมหลักของรัฐไทยนิยมท่วงทำนองเพลงร็อก ซึ่งผู้ส่งสารเลือกนำเสนอท่วงทำนองเพลงโฟล์กของตะวันตกที่จะต้องผสมผสานกับท่วงทำนองเพลงพื้นบ้านล้านนา เพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร จึงเป็นเพลงที่มีการผสมผสานระหว่างลักษณะของล้านนาดั้งเดิมกับลักษณะความทันสมัยจากตะวันตก โดยก้าวข้ามกรอบของวัฒนธรรมกระแสหลักทั้งหลาย เพื่อสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างและน่าสนใจให้กับสื่อ

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า การเลือกนำเสนอเพลงโฟล์กของของผู้ส่งสาร นอกจากที่จะคำนึงถึงการสร้างสรรค์สื่อให้มีคุณสมบัติในต่อรองทางอุดมการณ์แล้ว การทำให้สื่อเพลงเป็นที่ยอมรับและสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารเป็นปัจจัยที่ผู้ส่งสารคำนึงถึงเช่นกัน จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า เพลงโฟล์กของคำเมืองของผู้ส่งสารอาจจะถือเป็น “วัฒนธรรมประชานิยม” (Popular culture) หากพิจารณาในความหมายของนันทขว้าง ศิริสุนทร ที่ว่าวัฒนธรรมประชานิยม คือสิ่งที่มหาชนนิยม (นันทขว้าง ศิริสุนทร อ้างในนิติ พิพุทธประสาท, 2554: ระบบออนไลน์) การนำเสนอเพลงโฟล์กของคำเมืองของผู้ส่งสารจึงเป็นเรื่องของการเลือกนำเสนอสิ่งที่กำลังได้รับความสนใจในช่วงจังหวะเวลาที่พอเหมาะอีกประการหนึ่ง ซึ่งการเลือกใช้วัฒนธรรมประชานิยมนั้น แม้จะเป็นวัฒนธรรมที่นักวิชาการบางกลุ่มมองว่าเป็นวัฒนธรรมชั้นต่ำที่ถูกยึดเหี่ยมาจากเบื้องบน (ชนชั้นนำในสังคม) เพื่อมุ่งหวังผลกำไรหรือต้องการควบคุมอุดมการณ์ของชนชั้นล่างเท่านั้น หากแต่ใน

แง่มุมมองของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษา กลับเห็นว่า “วัฒนธรรมประชานิยม” นั้นมีคุณค่าอยู่ในตัวเอง และยังเป็นแหล่งกำเนิดหรือหน่ออ่อนของกลุ่มที่เสียเปรียบกลุ่มต่างๆ จะใช้ในการเสริมสร้างพลังของตนเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 40) ดังกรณีที่เพลงโฟล์กซองในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมประชานิยม ผนวกกับคุณสมบัติของสื่อที่เน้นการสร้างสรรค์ให้มีอัตลักษณ์และไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบของวัฒนธรรมหลัก ด้วยการผสมผสานระหว่างลักษณะของท้องถิ่นกับความทันสมัยจากตะวันตก ซึ่งเป็นคุณสมบัติของสื่อในการต่อช่องทางอุดมการณ์ สื่อเพลงโฟล์กซองคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร จึงเป็นวัฒนธรรมประชานิยมที่สามารถใช้เป็นพลังในการเสริมสร้างอำนาจการต่อรองให้กับวัฒนธรรมคำเมืองได้สำเร็จ

4) การรับรู้กระบวนการต่อช่องทางอุดมการณ์ของผู้รับสาร

จากแนวคิดที่ว่าระบบรหัส (Code System) ของผู้ส่งสารและผู้รับสาร ไม่จำเป็นต้องเป็นรหัสเล่มเดียวกันหรือชุดเดียวกันเสมอไป ซึ่งกรณีส่วนใหญ่แล้วรหัสคู่มือในการ “เข้ารหัส” ความหมาย และการ “ถอดรหัส” ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารมักจะไม่ตรงกัน ไม่สอดคล้องกัน จนถึงขั้นขัดแย้งกัน เนื่องจากปัจจัยที่แตกต่าง เช่น ภูมิหลัง ประสบการณ์ ระดับการศึกษา อาชีพ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จุดยืนทางการเมือง เพศ ชนชั้น และอุดมการณ์ (Stuart Hall อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2547: 52-53) หน่วยในการวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสารของสตีว ฮอลล์จึงไม่ใช่กลุ่มคนที่มีลักษณะเนื้อเดียวกันหมด (Homo-Generous Group) แต่ว่าการจับกลุ่มของผู้รับสารจะสัมพันธ์กับรูปแบบและความหมายของสาร (Forms and Meaning) ซึ่งจับตัวรวมกันเป็นกลุ่มของผู้รับสารนั้น ไม่ได้มีลักษณะที่หยุดนิ่ง (Static) หากแต่เป็นการจับกลุ่มอย่างมีพลวัต (Dynamic) และแปรเปลี่ยนอย่างสัมพันธ์ไปกับรูปแบบและความหมายของสาร (Stuart Hall อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2547: 53-54) การรับรู้กระบวนการต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของกลุ่มผู้รับสาร ที่ศึกษาจากหน่วยการจับกลุ่มความหมายของสารตามเกณฑ์เรื่องวัฒนธรรม พบว่า ผู้รับสารสามารถรับรู้กระบวนการต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองได้ตรงและสอดคล้องกันกับการเข้ารหัสของผู้ส่งสารเป็นส่วนใหญ่ ทั้งการรับรู้ของกลุ่มที่อยู่ร่วมในวัฒนธรรมคำเมือง กลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ และกลุ่มวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง โดยอาศัยปัจจัยร่วมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่แตกต่าง กล่าวคือ การรับรู้ความหมายของกลุ่มที่อยู่ร่วมในวัฒนธรรมคำเมือง อาศัยปัจจัยร่วมเกี่ยวกับภูมิหลังและประสบการณ์เรื่องสภาพสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยร่วมเกี่ยวกับการใช้วัฒนธรรมภาษาคำเมืองร่วมกัน ส่งผลต่อการรับรู้ความหมายเกี่ยวกับคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนาที่ปรากฏในเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งและรวดเร็ว การรับรู้ความหมายของผู้รับสารที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยอื่นๆ อาศัยปัจจัยร่วมเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของการเป็นกลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่ถูกกดขี่และต้องการพื้นที่ในการแสดงออกทาง

วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และการรับรู้ความหมายของกลุ่มวัฒนธรรมภาษาไทยกลางซึ่งเป็นกลุ่มวัฒนธรรมหลัก อาศัยปัจจัยจุดยืนทางการเมืองและอุดมการณ์แบบพหุนิยม จากเนื้อหาสาระที่นำเสนอซึ่งเป็นภาพแทนความจริงของวัฒนธรรมล้านนาที่ดิงาม โดยมีได้ทำลายหรือกดทับวัฒนธรรมหลักของสังคม สารที่นำเสนอจึงมีลักษณะพหุนิยมวัฒนธรรมที่ว่าสังคมสามารถอยู่ร่วมกันภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย ทำให้ไม่พบลักษณะของการตีความที่ขัดแย้งกับผู้ส่งสารของกลุ่มผู้รับสารที่อยู่ในวัฒนธรรมหลัก ทั้งที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อแก้ไขปัญหาคติความที่อาจคลาดเคลื่อน จากปัจจัยความแตกต่างทางด้านภาษาของผู้ส่งสารและผู้รับสารที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมภาษาย่อยอื่นๆ และกลุ่มวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง ผู้ส่งสารได้พยายามสร้างจุดร่วม/ความคล้ายคลึงทางด้านภาษากับผู้รับสาร ด้วยการใช้ภาษาคำเมืองปัจจุบันที่เข้าใจง่าย การใช้ภาษาไทยกลางอธิบายภาษาคำเมือง และการอธิบายลักษณะสังคมวัฒนธรรมประกอบกับการนำเสนอเนื้อหาเพลง ทำให้ผู้รับสารสามารถรับรู้และตีความเนื้อหาของสารในระดับที่สามารถรับรู้คุณค่าวัฒนธรรมคำเมืองที่ปรากฏได้

สรุป กระบวนสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมือง ผ่านสื่อเพลงโพล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร ถือเป็นกระบวนสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม ตามแนวคิดและทฤษฎีการครอบครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์วัฒนธรรม (Hegemony) ของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) ทั้งนี้การสื่อสารที่ประสบความสำเร็จเกิดจากคุณสมบัติของผู้ส่งสารในการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม คุณสมบัติของสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม และคุณสมบัติของสื่อในการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม ซึ่งผู้ส่งสารดำเนินการอย่างเป็นระบบและพิจารณาในห้องค์ประกอบต่างๆ ส่งเสริมซึ่งกันและกัน จึงสามารถทำให้ผู้รับสารรับรู้ถึงการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม หรือผู้รับสารสามารถ “ถอดรหัส” ได้ตรงกับที่ผู้ส่งสาร “เข้ารหัส” ตามแนวคิดและทฤษฎีกระบวนสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของสจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) โดยการสร้างความหมายให้กับวัฒนธรรมคำเมืองเกิดจากการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ให้กับวัฒนธรรมล้านนา แต่อย่างไรก็ตามการสร้างควมหมายให้กับวัฒนธรรมคำเมืองจะต้องดำเนินการภายใต้แนวคิดและทฤษฎีพหุนิยม (Pluralism) ที่ว่าสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้วัฒนธรรมที่หลากหลาย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

5.2.2 เนื้อหาสาระที่ปรากฏในเพลงโพล์กของคำเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับสาร ตามทัศนะของสจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) ที่พัฒนามาจากแนวคิดของแฟร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) ในฐานะที่สารเป็นความจริงประเภทหนึ่ง สรุปได้

ว่า “ความจริง” หรือ “ภาพแทนความจริง” (Representation) ที่แวดล้อมตัวบุคคลนั้นมีอยู่หลายฉบับ (version) และการถ่ายทอดเผยแพร่ข่าวสารในรูปแบบของภาษาเป็นกระบวนการที่สื่อชนิดนี้ได้นำพาผู้รับสารให้เข้าสู่ “ความเป็นจริง” ในแบบฉบับที่ผู้ส่งสารต้องการ ด้วยเหตุนี้ทุกครั้งที่เรารับรู้ภาพแทนความจริงเหล่านั้น จึงต้องตระหนักว่าเป็นความจริงที่ถูกเลือกสรรแล้ว (Selective reality) ทั้งสิ้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2544: 48-49) พบว่า การสร้างความหมายให้กับวัฒนธรรมล้านนา เพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม ผู้ส่งสารได้นำเสนอ “ภาพแทนความจริง” (representation) ของ “วัฒนธรรมล้านนา” โดยนำเสนอภาพล้านนาในยุคดั้งเดิมที่ปรากฏแต่ภาพความดิ่งามของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองเพื่อเทียบเคียงกับภาพแทนความจริงของล้านนาร่วมสมัยภายใต้การปกครองของรัฐไทย ทั้งนี้เนื้อหาที่ปรากฏเป็นการนำเสนอคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนา โดยอาศัยแนวคิดพหุนิยมของการอยู่ร่วมกันในสังคมของวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงไม่ปรากฏเนื้อหาสาระที่เป็นการกดขี่หรือกดทับวัฒนธรรมไทยกลางที่แตกต่าง ขณะที่การสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมล้านนา ที่แตกต่างจากแนวคิดพหุนิยม จึงปรากฏเนื้อหาสาระที่เป็นการกดขี่หรือกดทับวัฒนธรรมย่อยอาข่า

อย่างไรก็ตามภาพแทนความจริงทั้งสองลักษณะที่ปรากฏในเนื้อหาเพลงเป็นความเป็นจริงที่ผ่านการเลือกสรร (Selective reality) ของผู้ส่งสาร ซึ่งมีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับภาพความจริงในสังคม และส่งผลต่อการรับรู้ของผู้รับสารในลักษณะที่แตกต่าง กล่าวคือ การนำเสนอความจริงที่สร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมล้านนา โดยอาศัยแนวคิดพหุนิยมของการอยู่ร่วมกัน ลักษณะความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างภาพแทนความจริงกับความจริง จะก่อให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่าง ผู้รับสารจะถอดรหัสคุณค่าเกี่ยวกับวัฒนธรรมคำเมืองได้ตรงกับที่ผู้ส่งสารต้องการ เป็นการถอดรหัสด้วยจุดยืนแบบเดียวกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส (preferred reading) แม้มีอุดมการณ์วัฒนธรรมที่แตกต่าง ขณะที่การสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมล้านนา โดยการกดขี่หรือกดทับวัฒนธรรมอื่น ภาพแทนความจริงรูปแบบที่ผู้ส่งสารนำเสนอ ลักษณะความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างภาพแทนความจริงกับความจริง จะก่อให้เกิดการรับรู้ที่แตกต่าง ทั้งการยอมรับทั้งหมด การยอมรับอย่างมีเงื่อนไข และปฏิเสธการยอมรับ กล่าวคือ การรับรู้ของผู้รับสารที่ไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมที่ถูกกดขี่หรือกดทับ ผู้รับสารจะรับรู้เนื้อหาของสารจากจุดยืนแบบเดียวกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส (preferred reading) หรือการถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต้องต่อรองความหมายเสียใหม่ (Negotiated) โดยอาศัยเหตุผลสนับสนุนความเชื่อจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ส่วนการรับรู้ของกลุ่มผู้รับสารที่อยู่ในวัฒนธรรมที่ถูกกดขี่หรือกดทับ ผู้รับสารจะถอดรหัสคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนาที่นำเสนอแบบต่อต้านหรือขัดแย้งกับความหมายของผู้ส่งสาร (oppositional reading) ซึ่งความขัดแย้งระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเกิดจากอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง สอดคล้อง

กับแนวคิดความจริงที่ผู้ส่งสารนำเสนอ (Encode) กับการรับรู้ (Decode) ของผู้รับสาร มีทั้งการถอดรหัสด้วยจุดยืนแบบเดียวกับผู้ส่งสาร การถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต้องต่อรองความหมายเสียใหม่คือการถอดรหัสที่แตกต่างไปจากความตั้งใจของผู้ส่งสารแต่ไม่ได้คัดค้านโดยตรง และการถอดรหัสด้วยจุดยืนที่ต่อต้านหรือขัดแย้งกับความหมายของผู้ส่งสาร (กาญจนา แก้วเทพ, 2551: 668)

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า เนื้อหาสารที่นำเสนอเพื่อการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม บางครั้งถูกกำหนดจากสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่กระทำระหว่างกันของผู้ส่งสารกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง เช่น การที่เจ้าของธุรกิจประสงค์ให้ผู้ส่งสารนำเสนอสารเป็นภาษาไทยกลางมากกว่าภาษาคำเมืองเพราะสามารถสร้างรายได้ให้มากกว่า หรือการที่ผู้ส่งสารไม่สามารถนำเสนอเพลงที่มีเนื้อหาขัดแย้งทางอุดมการณ์วัฒนธรรมอย่างชัดเจน ดังปรากฏให้เห็นในเนื้อเพลง “ซึ่งสุดท้าย” เนื่องจากอาจทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดในสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของสุรสม กฤษณะภูตะ (2547) เรื่องการเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สื่อ: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยพลังงานพบว่า การต่อสู้ทางวาทกรรมในพื้นที่สื่อ นั้น แนวโน้มของสื่อมวลชนไทยได้ข้ามพรมแดนของการครอบงำด้วยปัจจัยอิทธิพลที่ไม่ใช่ปัจจัยหนึ่งใดเพียงลำพัง ตัวบทในพื้นที่สื่อมิได้เป็นเพียงการหยิบเล่าเรื่องเหตุการณ์หนึ่งใดโดยอิสระ แต่ทว่ามันเป็นผลพวงจากสัมพันธภาพเชิงอำนาจอันหลากหลายของสังคม ในขณะที่โลกภายนอกประกอบไปด้วยผู้กระทำทางสังคมหรือกลุ่มทางสังคมอันหลากหลาย

สังเกตว่าด้วยปัจจัยที่กำหนดการนำเสนอข่าวสารที่หลากหลายข้างต้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้สื่อเพลงคำเมืองของศิลปินอื่นที่แม้จะเป็นศิลปินผู้มีสำนึกในการสืบสานวัฒนธรรมคำเมือง แต่เมื่อไม่มีอำนาจต่อรองกับบริษัทค่ายเพลงในการนำเสนอเนื้อหาสารเพื่อการต่อรองทางอุดมการณ์ กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ก็จะไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ และด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดนี้เองที่ทำให้สื่อพื้นบ้านของล้านนา เช่น เพลงตลกคำเมือง คำก้าว เพลงซอ ที่ควรจะเป็นสื่อซึ่งมีคุณสมบัติในการนำเสนอสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม กลับกลายเป็นสื่อที่ใช้เพื่อจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ จึงปรากฏลักษณะของการนำสื่อพื้นบ้านไปดัดแปลงให้เข้ากับสมัยนิยม เพื่อผลตอบแทนทางธุรกิจ เช่น นำเพลงซอไปทำเป็นซอซิ่งหรือซอแดนซ์ ปัจจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการกำหนดให้สื่อพื้นบ้านนำเสนอสารที่ไม่ใช่การต่อรองอำนาจอย่างที่ควรจะเป็นหรือกำหนดให้ศิลปินที่ต้องการต่อรองอำนาจไม่สามารถนำเสนอสารที่มีคุณสมบัติในการต่อรองทางอุดมการณ์ที่ต้องการได้

สรุป การสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ สารที่นำเสนอจะต้องเป็นสารที่สร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมคำเมืองเทียบเท่ากับวัฒนธรรมภาษาไทยกลาง โดยผู้ส่งสารสร้างภาพแทนความ

จริงของล้านนายุคดั้งเดิมเพื่อเทียบเคียงกับภาพแทนความจริงของล้านนาร่วมสมัยภายใต้การปกครองของรัฐไทย ซึ่งภาพแทนความจริงที่นำเสนอเป็นการนำเสนอภาพแทนความจริงในแบบฉบับที่ผู้ส่งสารเลือกสรร ซึ่งมีทั้งลักษณะที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกับภาพความจริงในสังคม ทั้งนี้ด้วยฐานะของผู้ที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมย่อย เนื้อหาสารปรากฏเป็นการนำเสนอคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนา โดยอาศัยแนวคิดพหุนิยมของการอยู่ร่วมกันในสังคมของวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งลักษณะที่ความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างภาพแทนความจริงที่ปรากฏในเนื้อหากับความจริง ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับผู้รับสาร แต่เมื่อผู้ส่งสารนำเสนอสารด้วยฐานะของผู้ที่อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมหลัก เนื้อหาสารเพื่อสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมหลักล้านนา กลับปรากฏลักษณะของการกดขี่หรือกดทับวัฒนธรรมย่อยอื่น ซึ่งความสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องระหว่างภาพแทนความจริงที่ปรากฏในเนื้อหากับความจริง ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับผู้รับสาร โดยปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความขัดแย้งคือความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์วัฒนธรรม

5.2.3 การรับรู้ถึงการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของศิลปินเพลงคำเมือง

จากแนวคิดการครอบครองความเป็นใหญ่ทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของอันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) สรุปได้ว่า การต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมนั้นไม่ได้เป็นกระบวนการที่สิ้นสุด แต่จะต้องมีการผลิตซ้ำ (reproduce) อยู่เสมอ ดังนั้น กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมจึงจะต้องมีการผลิตซ้ำโดยกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์อยู่เสมอ จึงจะทำให้กระบวนการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การดำรงอยู่ของสื่อเพลงโฟล์กของคำเมืองเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมไม่ใช่การดำรงอยู่เพียงลักษณะของสื่อเพลงโฟล์กของ แต่จะต้องนำเสนอสารที่สร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมคำเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญ เนื่องจากการรับรู้คุณค่าวัฒนธรรมคำเมืองเกิดจากการ “ถอดรหัส” ความหมายสาร ที่ผู้ส่งสาร “เข้ารหัส” ของกลุ่มผู้รับสาร ตามแนวคิดกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของสจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) ทั้งนี้ผู้รับสารกลุ่มหนึ่งจะต้องถอดรหัสคุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองได้ตรงกับที่ผู้ส่งสารเข้ารหัส และจะต้องมีลักษณะของปัจเจกที่ตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อเพลงโฟล์กของคำเมืองที่ส่งผลต่อการพูดภาษาคำเมืองของกลุ่มผู้ฟัง จึงจะทำให้เกิดกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์ ที่จะทำให้ผู้รับสารที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองโดยการเข้ารหัสคุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองในเพลงโฟล์กของคำเมืองต่อไป

พบว่า การตัดสินใจเลือกผลิตซ้ำเพลงโฟล์กของคำเมืองของกลุ่มผู้สืบทอดเจตนารมณ์ล้วนเกิดจากถอดรหัสคุณค่าวัฒนธรรมคำเมืองได้ตรงกับที่ผู้ส่งสารต้องการ ในลักษณะที่อ้างอิงคุณค่าคุณวัฒนธรรมคำเมืองจากคุณสมบัติที่แตกต่าง ทั้งการรับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองจาก

สารที่ปรากฏวิถีชีวิตของล้านนาซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของตน จึงตัดสินใจเลือกสืบทอดเนื่องจากความประทับใจเนื้อหาของเพลง การรับรู้คุณค่าของสื่อเพลงโฟล์กซองผสมผสานระหว่างท้องถิ่นกับตะวันตก จึงตัดสินใจสืบทอดเนื่องจากความประทับใจรูปแบบของเพลงโฟล์กซองคำเมือง และการรับรู้อิทธิพลของสื่อเพลงโฟล์กซองคำเมืองในการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรม จึงตัดสินใจสืบทอดเนื่องจากต้องการสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมคำเมืองต่อไป ทั้งนี้การรับรู้ถึงอิทธิพลของเพลงโฟล์กซองคำเมืองที่มีต่อการพูดภาษาคำเมืองของผู้ฟังนั้น กลุ่มผู้สืบทอดที่รับรู้คุณค่าของวัฒนธรรมคำเมืองได้เหมือนกัน กลับมีการมองที่เป็นปัจเจกแตกต่างกัน กล่าวคือ บางกลุ่มมองว่าเพลงโฟล์กซองคำเมืองมีอิทธิพลทำให้คนเมืองคนหันกลับมาพูดภาษาคำเมือง หลังจากที่เกือบจะสูญหายไปจากสังคมระยะเวลาหนึ่ง ขณะที่บางกลุ่มกลับมองว่าวัฒนธรรมคำเมืองไม่ได้ถูกลืมเลือน เพียงแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงในเมืองใหญ่เท่านั้น ส่วนคนในท้องถิ่นยังคงใช้ภาษาคำเมืองอยู่ ดังนั้นเพลงโฟล์กซองคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร จึงเป็นเพียงกลไกที่ส่งเสริมการตระหนักรู้ในคุณค่าของวัฒนธรรมล้านนา รักในถิ่นกำเนิด รักในภาษาของถิ่น และรักที่จะรักษาให้คงอยู่ต่อไป จากสารที่นำเสนอคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม การรับรู้กระบวนการต่อรองทางอุดมการณ์ผ่านเพลงโฟล์กซองคำเมืองดังกล่าว ส่งผลให้กลุ่มผู้สืบทอดเจตนาารมณ์ผลิตซ้ำรูปแบบเพลงโฟล์กซองคำเมืองที่แสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แม้การนำเสนอสารเกี่ยวกับคุณค่าวัฒนธรรมคำเมืองจะขึ้นอยู่กับลักษณะปัจเจกที่มองถึงอิทธิพลของสื่อต่อการพูดภาษาคำเมืองที่แตกต่าง แต่ก็เป็น การสืบทอดเพลงโฟล์กซองคำเมืองที่สามารถใช้เป็นกลไกในการปลุกฝังวัฒนธรรมล้านนาต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของอมรพันธ์ เขื่อนรอบเขต (2542) เรื่องแนวทางการปลุกฝังวัฒนธรรมล้านนาให้กับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่าครูระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่ได้ปลุกฝังวัฒนธรรมล้านนาให้กับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ผ่านวิธีการที่หลากหลายรวมทั้งการชมการแสดงดนตรี ผลที่ได้คือนักเรียนได้รับการปลุกฝังวัฒนธรรมล้านนา มีพฤติกรรมและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมล้านนาในหลายด้าน รวมทั้งด้านการพูด (อู๋) คำเมือง

นอกจากนี้ผู้วิจัยเห็นว่า แม้นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 คนล้านนาจะพยายามสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลาย ทั้งการเผยแพร่คำขวัญเรียกร้องให้คนในล้านนาช่วยกันอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นด้วยการพูดคำเมือง การสนับสนุนของสื่อมวลชนทางวิทยุและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นด้วยการเปิดคอลัมน์ภาษาคำเมือง การอธิบายคำศัพท์และวิธีใช้ภาษาคำเมือง หรือการระดมส่งเสริมให้คนเมืองพูดภาษาคำเมืองขององค์กรต่างๆ เช่น สโมสรโรตารีเชียงใหม่ แต่ความพยายามสืบสานวัฒนธรรมคำเมืองดังกล่าวก็ยังเป็นไปในวงจำกัด (บุญคิด วัชรศาสตร์, 2538: 30) ทำให้ผลของการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมไม่ประสบความสำเร็จมากเท่าที่มีการต่อรองอุดมการณ์

วัฒนธรรมคำเมืองผ่านสื่อเพลงโฟล์กซองคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร และเนื่องจากการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ผ่านเพลงโฟล์กซองคำเมืองนั้น เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่แตกต่างจากความพยายามสืบสานวัฒนธรรมล้านนาในรูปแบบของวัฒนธรรมโชว์ และความพยายามอนุรักษ์รูปแบบวัฒนธรรมโดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมพื้นฐาน เช่นการรณรงค์ให้คนแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองเป็นบางเวลา (ชเนศวร์ เจริญเมือง, 2536: 14) ซึ่งเป็นการสร้างอัตลักษณ์หรือผลิตซ้ำอุดมการณ์วัฒนธรรมเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ และอาจจะไม่ได้เกิดจากสำนึกในการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมอย่างแท้จริง ผลของการสื่อสารจึงปรากฏในลักษณะที่แตกต่างกัน

สรุป แม้กระบวนการสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ที่ประสบความสำเร็จคือการรับรู้คุณค่าวัฒนธรรมของกลุ่มผู้รับสารเท่านั้น แต่กระบวนการต่อรองทางอุดมการณ์วัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง คือการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมอย่างมีเสถียรภาพ ดังนั้น นอกจากการรับรู้คุณค่าวัฒนธรรมของกลุ่มผู้รับสารที่ทำให้กระบวนการสื่อสารประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพในเบื้องต้น การรับรู้ถึงอิทธิพลของเพลงโฟล์กซองคำเมืองที่มีต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมล้านนาของกลุ่มผู้รับสารในลักษณะปัจเจก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้สืบทอดเจตนารมณ์เกิดสำนึกในการสืบทอดอุดมการณ์วัฒนธรรม โดยการผลิตซ้ำสื่อเพลงโฟล์กซองคำเมือง ทั้งในด้านลักษณะของสื่อดนตรีโฟล์กผสมผสานกับภาษาคำเมือง และเนื้อหาของสารที่แสดงถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

1) รัฐบาลไทยควรมองถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายในรัฐว่าวัฒนธรรมต่างๆ ย่อมมีคุณค่าและความสัมพันธ์ต่อกันในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียม ดังนั้น รัฐบาลจึงไม่ควรคำนึงถึงการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวเพื่อรักษาความชอบธรรมในการปกครองเท่านั้น แต่ควรที่จะแบ่งปันพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ในขณะที่พื้นที่ในการแสดงออกของวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมหลักยังคงอยู่และทำหน้าที่หลอมรวมความเป็นหนึ่งเดียวให้กับรัฐชาติต่อไป

2) การสื่อสารเพื่อต่อรองทางอุดมการณ์ของวัฒนธรรม ผู้ส่งสารไม่ควรนำเนื้อหาที่กดขี่หรือกดทับวัฒนธรรมอื่นมาใช้เพื่อสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมของตน แต่ควรต่อรองเพื่อให้มีพื้นที่ในการแสดงออก โดยคำนึงถึงเกียรติภูมิและศักดิ์ศรีของผู้อื่นในฐานะที่เทียบเท่าของ

วัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งนี้สิ่งที่จะต้องตระหนักคือการต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมของกลุ่มตน ไม่ควรมีสภาพของการครอบงำอุดมการณ์วัฒนธรรมกลุ่มวัฒนธรรมอื่นอีกระดับหนึ่งต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ภายในรัฐไทยยังคงมีวัฒนธรรมย่อยที่หลากหลาย และการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถสร้างคุณค่าวัฒนธรรมย่อยให้เทียบเท่ากับวัฒนธรรมหลักของชาติไทย เพื่อแบ่งปันพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรม จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษา เพื่อนำมาเปรียบเทียบและใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาสื่อเพื่อสร้างคุณค่าให้กับวัฒนธรรมย่อยต่อไป

2) การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์ของวัฒนธรรมคำเมือง ซึ่งเป็นการศึกษาเพียงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสารบางกลุ่ม ในขั้นของการผลิต ขั้นการเผยแพร่ ขั้นการใช้/การบริโภคสาร และขั้นการผลิตซ้ำ เพียงบางส่วนเท่านั้น ทั้งนี้หากมีการศึกษาขั้นตอนของการสื่อสารร่วมกับปัจจัยของผู้มีอำนาจจัดวางเรียง คัดกรองหรือให้ลำดับความสำคัญแก่สารเพิ่มเติม ผลการศึกษาที่ได้จะทำให้เห็นมิติของการควบคุมและการต่อช่องทางในขั้นตอนของการสื่อสาร เพื่อนำไปวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจควบคุมระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ ในสังคมกับกลไกสื่อมวลชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์ที่รอบด้านยิ่งขึ้น

3) เนื่องจากคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่คล้ายคลึงกันระหว่างปฎิญา ตั้งตระกูล และจรัล มโนเพ็ชร ในฐานะศิลปินเพลงโฟล์กของคำเมือง จึงควรมีการศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมผ่านเพลงโฟล์กของคำเมืองของปฎิญา ตั้งตระกูล ในฐานะผู้สืบทอดเจตนารมณ์เพลงโฟล์กของคำเมืองของจรัล มโนเพ็ชร เพื่อนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับกระบวนการสื่อสารเพื่อต่อช่องทางอุดมการณ์วัฒนธรรมคำเมืองของผู้ส่งสารที่มีคุณสมบัติแตกต่าง ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกศิลปินที่จะทำหน้าที่สืบทอดอุดมการณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไป